

222
מחן
מחן
מחן
מחן

1

שמות כח תצוה

קמב

מצח אהרן ונשא אהרן את עונת הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל-
לט מתנת קדשיהם והיה על-מצחו תמיד לרצון להם לפני יהוה: ושבצת
מ הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם: ולבני אהרן

בית עינוהי דאָהרן, וְיִשׁוּל
אָהרֹן ית צִנֹּת קוֹדְשֵׁי־אֵל,
דִּיקָדְשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְכָל
מִתְנַת קוֹדְשֵׁי־הוֹן, וְיִהְיֶה עַל
בֵּית עֵינוֹהִי תִדְרִיא, לְרַעְנָא
לְהוֹן קָדָם יי: לט. וְתַרְמִיץ
לְבִנְיָ אָהרֹן

פתוּנא דְבוּצָא, וְתַעֲבִיד מְצַנְפָתָא דְבוּצָא, וְהִמְקִין תַּעֲבִיד עוּכְד צִייר [ג"י ציור]: מ. וְלִבְנֵי אָהרֹן

רס"ג (לח) ונשא אהרן, בעת שמבקש אהרן כפרה על עון²⁰. לכל מתנות, לכל מתנותם וקדשיהם. (לט) ושבצת, "ווש"י²¹.

20 כתב ר"א בן רמב"ם: ונשא אהרן וכו' כלומר שמכפר בלבשתו על עון שאירע בקלקול הקורה בטוהרת הקדשים וכיוצא. כך פירש רבינו סעדיה. 21 כ"ה הנוס' בכל כ"י שבידינו. וענינה ריקום הבגד ופירו' בצבעים וגוונים שונים. וראב"ע כתב: ור' סעדיה תרגם ושבצת "תעייץ" והוא כדמות צורת המטבע מרובע עשוי בתוך עיגול.

רשב"ם (לח) ונשא אהרן את עון הקדשים וגו', לפי פשוטו לא דיבר הכתוב בטומאת קדשים, אלא כך פירושו, כל קרבנות שיביאו ישראל, או עולה או טהאת או אשם לכפר עליהם, שייטיע הציץ עם הקרבן להזכירן לפני הקב"ה שיהיה לרצון ולזכרון לבני ישראל להתכפר להם.

רמב"ן ומרבה פתילים כנגד כולן וכן תוכל למנות בארון ושולחן ומנורה, ואם הכתוב צוה שישמרו אותו על פתיל תכלת היאך נתנו הם עליו פתיל תכלת ואנה ציוו לעשות כן ומה צורך לחוטין שבאמצע והוא קשור מאחורי העורף כדרך כל ציץ באנשים ובנשים, אבל אין הדבר כמו שאמר הרב ולא היה שם אלא פתיל אחד שהטס מקיף מאוזן לאוזן ונקוב בשתי קצותיו ופתיל תכלת נכנס בשני הנקבים והציץ נקשר בו כנגד העורף, והנה היה צונף המצנפת סביב הראש, לא על המצח כלל אלא למעלה במקום שער. ועל דעת רבותינו¹¹ היה מניח גם מקצת שער ראשו כנגד פניו לתפילין והיתה הצניפה בגובה שבראש כנגד המוח האמצעי והוא מכסה בה כל הראש כנגד אחוריו והרי הצניפה בגובה שבראש כנגד המוח בשיפוע ומניח הציץ כנגד מצחו מאוזן לאוזן ואין הפסק בין מצחו לציץ אבל מאוזן לאוזן לאחוריו כנגד כל העורף תהיה המצנפת¹² והפתיל שנקשר בו יבוא עליה וזהו שאמר ושמת אותו על פתיל תכלת, שייכניס הפתיל בנקבי הציץ והיה הפתיל על המצנפת לאחוריו אזניו כנגד העורף אל מול פני המצנפת יהיה הציץ, ויהיה על המצח כנגד המצנפת בפניו, וזהו שאמר ושמת המצנפת על ראשו (להלן כט ו), כלומר למעלה בעליונו שבראש, לא כמו המגבעות¹³ שנאמר בהן וחבשת להם מגבעות (שם ט), שהם חובשות הראש כמי שחושש בראשו וחובשו לחיזוק, ואומר ונתת את נזר הקדש על המצנפת (שם ו), כי עליה יקשרו מאחוריו וכן אמר ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה (להלן לט לא), כי שם יתן בקשר, וכן

11 זבחים יט א. 12 בפנים יפות העיר שלדברי הרמב"ן, שהמצנפת היתה על העורף, נמצא שקשר של תפילין, שהוא הלכה למשה מסיני, היה מונח על המצנפת, אבל לרש"י יש לומר שלא היתה מצנפת מגעת עד העורף והיה היריח מלאחוריו כמו מלפניו. 13 של כהנים הדייטים. ולכאורה משמע מכאן שבמגבעות של כהן הדייט לא היה מקום לתפילין, וזה טוהר דברי הגמרא (ערכין ג ב) שכהנים חייבים בתפילין של ראש ובשל יד הוא פשוטו; ועיין בתכלת מרדכי שהארץ בענין.

חזקוני (לח) והיה על מצחו תמיד, כאשר נתן המצנפת על ראשו לעולם שימרו עליה ציץ נזר הקדש.

(לח) ונשא אהרן, לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו: רש"י אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים. את עון הקדשים, לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה, כמו ששנינו⁵⁵: אי זה עון הוא נושא, אם עון פיגול, הרי כבר נאמר: לא ירצה (ויקרא יט ז), ואם עון נותר, הרי נאמר: לא יחשב (שם ז יח), ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי "עון הקדשים" נאמר, ולא "עון המקריבים", הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן. והיה על מצחו תמיד, אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא "תמיד" לרצות להם⁵⁶, אפילו אינו על מצחו שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר⁵⁷ עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש: על מצחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו.

(לט) ושבצת, עשה אותם משבצות משבצות, וכולה של שש. 55 פסחים טז ב. 56 יומא ז ב כרבי שמעון. 57 רבי יהודה שם.

המצנפת מקום המצח. ואל תתמה על מלת "על" כי כמוהו רב"ע ויבואו האנשים על הנשים (להלן לה כב)⁸², על לחם הבכורים תנופה לפני ה' (ויקרא כג כ), על שני כבשים (שם שם), את החלב על החזה (שם ז ל), ורכים ככה⁸³. והנה לא תמצא לעולם⁸⁴, כי המצנפת היתה רק לאהרן לברו, והמגבעות לבניו, וי"א כי מגבעות מגזרת גבעות (ברא' מט כו)⁸⁵. כי המצנפת עוטרת הראש ועוטה אותה⁸⁶. וכן כתוב צונף יצנפך צנפה (ישעי' כב יח) ועוטף עטה (שם שם יז)⁸⁷. והיודע דרך צונף המצנפת, ידע פירוש זאת לא זאת השפלה הַגְבָּהּ וְהַגְבָּהּ השפיל (יחז' כא לא), כי אומנות היא, והנה כתוב ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נזר הקדש על המצנפת (להלן כט ו). והנה הציץ נקרא נזר וכמוהו ועליו יציץ נזרו (תה' קלב יח)⁸⁸. אולי הכל מגזרת ציץ דבר נראה. וככה מציץ מן החרכים (שה"ש ב ט). ודע, כי בשנים הנקבים שהם במוח על המצח, שם יתחבר כח החמש הרגשות ושם כח הדמות⁸⁹, ושם תחל המחשבה⁹⁰. ע"כ כתוב על הציץ לשאת את עון הקדשים⁹¹. אולי לא היתה מחשבת המקדשים כהוגן. (לט) ואמר הכתוב על כתנת אהרן בתחילה וכתונת תשבץ (לעיל

82 פירושו: עם הנשים. 83 שבהם על במובן עם. 84 כנראה שכאן המשך השגתו על רש"י שיהיה את המצנפת עם המגבעות, והכוונה לא תמצא לעולם במקום המגבעות. י"ג: לכולם. 85 גון של גבה. ראה הערה 78. 86 ועוטה — ועוטף. 87 כאן הקדמת המאוחר בהשפעת הקורם. מעיקרו: ועטף עטה. צונף יצנפך צנפה. 88 על נזר נאמר יציץ בגלל הקשר המהותי שבניהם. 89 הדיימוי. 90 ראה לעיל ה כא. 91 ונשא אהרן את עון הקדשים. (פסוק לח).

(לח) ונשא אהרן, יכפר, ועוד אפרשנו⁸⁰. וזה כתוב עליו קדש רב"ע לה⁸¹ והוא יכפר על עון הקדשים. והטעם על המחשבה שתחילתה על המצח. וטעם והיה על מצחו תמיד, בבואו אל הקדש. (לט) ושבצת הכתונת שש, יש אומרים ששם זהב⁸², ולא אמרו 80 להלן לר: 81 על הציץ היה כתוב קדש לה' (להלן לט ל). 82 שהיה בהג בהג והב.

תַּעֲשֶׂה כְּתוֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמַגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
מֵא וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אֶהְרֹן אֶחִידָךְ וְאֶת-בְּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֹת-

תַּעֲבִיד פְּתוּיִן, וְתַעֲבִיד לְהוֹן הַמִּינִין, וְקוֹבְעִין תַּעֲבִיד לְהוֹן, לִיקָר וְלִתְשַׁבְּחָא: מֵא. וְתִלְפִישׁ יְתֵהוֹן יְת אֶהְרֹן אֶחִידָךְ, וְיְת בְּנוֹהֵי עַמִּיָּה, וְיְת רַבֵּי יְתֵהוֹן, וְיְת קָרִיב יְת

(מ) ולבני אהרן תעשה כתנת, ארבעה בגדים הללו ולא יותר: רש"י כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתובים למטה בפרשה⁵⁸.

(מא) והלבשת אתם את אהרן, אותם האמורין באהרן: חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מצנפת, ואבנט, וציץ, ומכנסים הכתובים למטה ככולם. ואת בניו אתו, אותם הכתובים בהם. ומשחת אתם, את אהרן ואת בניו בשמן המשחה. ומלאת את ידם, כל מילוי ידים לשון חינוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה הוא מילוי, ובלשון לעז כשממנין אדם על פקידת דבר נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גנט בלעז, ועל ידו הוא מחזיקו בדבר, וקורין לאותו מסירה רווישטי"ר בלעז, והוא מילוי ידים⁵⁹.

58 פסוק מב. 59 ראה רמב"ן.

פסוק ד), שהיא משוכצת לכדה, ולא כן כתונת בניו. והתשבץ ראב"ע עשוי לכבוד אהרן. וככה אמר במעשה ויתן עליו הכתונת⁹² הארוך (ויקרא ח ז) הידועה שהיא המשוכצת, ועל בניו וילבישם כתונת (שם יג)⁹³, כמו ולבני אהרן תעשה כתונת (להלן פסוק מ). ורב סעדיה תרגם ושכצת, תעייין⁹⁴, והוא כדמות צורת המטבע מרובע עשוי בתוך העיגול.

(מא) והלבשת אתם את אהרן אחיך. מלת אתם כוללת הכתונת המשוכצת, והמצנפת, והאבנט, שהם בגדי אהרן, גם כוללת הכותנות שאינם משוכצות, והאבנטים, והמגבעות, שהם בגדי בניו. וקדשת, בדיבור⁹⁵, כמו טמא יטמאנו (ויקרא יג מד).

92 בה"א הידיעה. 93 בלא ה"א הידיעה. 94 ראה רס"ג. 95 תאמר להם שהם קדושים.

אמת, רק היא כתנת משכצת מעצמה⁸³. ואבנט תעשה, מתכלת ראב"ע וארגמן ותולעת שני ושש.

(מ) תעשה כתונת, ארבע⁸⁴, וכך אבנטים⁸⁵, והם כדמות האבנט הנזכר⁸⁶ לפי הדעת, ואין שם ראייה. ומגבעות, גם הם ידועות, גם הגבעות נקראו כן, כעבור רומם וגבהותם.

(מא) ומשחת אתם, בשמן משחת קדש. ומלאת את ידם, אמר הגאון⁸⁷ פירושו חיובם. וכן ומלאו ידו (יחזקאל מג כו) — על המזבח. והקרוב אלי שפירושו על המעשה. הלא תראה כי בימי המלואים ילמד הכהן המעשה להרגיל ידו בעבודה אז תהיה שלמה⁸⁸ במעשיה ולא חסרה. ויד יחזקאל פרשתיו במקומו⁸⁹. וכן טעם מלאו ידכם היום (להלן לב כט), שתעשו דבר שלם לשלוח יד להרוג.

83 לבה. וראה בארון. 84 רק לבני אהרן. 85 ארבעה לבני אהרן. 86 של אהרן. 87 רס"ג. 88 בבכ"י ווינה ובודפשט ובקטע שפורסם ע"י ג' בן מנחם ב"עניניו אבן עזרא" עמ' 40: מלאהו. 89 לא הגיע לדיניו פירושו ליחזקאל.

(מא) ומלאת את ידם, תשלים אותה, בענין שתהיה שלימה ספורנו וראויה לעבוד עבודת הקדש¹³.

13 ראה רמב"ן.

רס"ג (מ) ומגבעות, "קלאנס"²². (מא) ומלאת, ומלא את חובתם²³. 22 כך נקראים בערבית כסוי הראש לצורותיהם השונות. אבל מצנפת תרגם "עמאמה" והוא בגד ארוך שלופפין על הראש כריכה על גבי כריכה כמי שלופף על השבר. 23 הובא בראב"ע הקצר, וכן תרגם גם לקמן כט ט לב כט. וכתב ר"א בן שלמה בפירושו לשופטים ז יב לפסוק ומלא יד הלוי: אמר רבינו סעדיה ומלא יד הלוי אפשר שיהיה ענינו העניקה ומתת וכיצא בכך. וכתב ר"א בן רמב"ם: ורבינו סעדיה אמר "ואכמל ואגבהם" והוא הוא תרגום אונקלוס.

רשב"ם (מ) לכבוד ולתפארת, לפי שהמגבעות על הראש צריכים ייפוי נאה ביותר. (מא) והלבשת אותם, כשיוקם המשכן.

רמב"ן וישם על המצנפת אל מול פניו את ציץ הזהב (ויקרא ח ט), ששם בקשירתו על המצנפת ואל מול פניו ציץ הזהב, והנה הנתינה בכל הכתובים על המצנפת, כי היא הקשירה, אבל הציץ אל מול פני המצנפת במצה, ואין להקפיד בין ויתנו עליו פתיל תכלת (להלן לט לא) ובין ושמת אותו על פתיל תכלת, כי בשניהם כאילו אומר ושמת אותו בפתיל תכלת ויתנו פתיל תכלת, כדרך ונתת אותם על סל אחד (להלן כט ג), בסל, וכמוהו המלט על נפשך (בראשית יט ז), או ישמש במקום אל, ונתת אותו אל פתיל תכלת ויתנו אליו פתיל תכלת כי הפתיל נתן אליו והוא אל הפתיל כי בו יסמך והכלל שאין ענין הכתובים אלא שיכניסו הפתיל בנקבי הציץ, וגם כן הוא שהציץ על הפתיל והפתיל על הציץ, וכן וירכסו את החשן מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת (לעיל פסוק כח), שהביא רש"י¹⁴ ראייה ממנו פתיל אחד הוא שהיו מכניסין פתיל אחד בטבעות החשן ובטבעות האפוד שכנגדו, וכן בקצה האחר פתיל אחד, כי שני מקומות הן וכל אחד בפתיל אחד ירכסו אותו.

(מא) והלבשת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אתו, "אותן הכתובים בהם", לשון רש"י. וטעם אתו, שביום אחד ילבישם כלם וימשחם. ומשחת אותם ומלאת את ידם, "כל מילוי ידים לשון חינוך, כשהוא נכנס להיות מוחזק בו מאותו היום והלאה", לשון רש"י. ולא הבינותי בדבריו, איך יבוא לשון מילוי ידים לחנוכת כל דבר¹⁵. ומה שאמר הרב כי בלשון לעז כשממנין אדם

14 להלן לט א. — הוקשה לרש"י למד לא נאמר פתילי תכלת (בלשון רבים) הואיל ורבים הם, ועל זה תירץ שהרי גם בחשן ואפוד כתוב וירכסו וגו', ועל כרחך פחות משנים לא היו, ומכל מקום כתב: בפתיל תכלת, לשון יחיד. אף כאן בציץ אע"פ שכתוב פתיל תכלת, מכל מקום מרובים היו. והנה על ראייה זו כותב הרמב"ן: גם שם פתיל אחד היה וכו'. 15 והרא"ם כתב שמבואר מדברי רש"י שפירש הנכנס לדבר להיות מוחזק נקרא מילוי ידים, והטעם הוא כי כל דבר שאדם מוחזק בו יכונה בשם ידו, ואמנם המוחזק בדבר במילוי ידים הוא יותר חזקה, ולכן כינה הכתוב הדבר שהיה מוחזק בו בטוב כמו הדבר שיש לו במילוי ידים.

חזקוני (מ) ועשית להם אבנטים ומגבעות, פרש"י: "היא מגבעת היא מצנפת". אך של כהן הדיוט קרוי מגבעת, ושל כהן גדול קרויה מצנפת, וקטנה היא מן המגבעות כדי להניח מקום פנוי לתפלין בין הציץ למצנפת.

(מא) וקדשת אותם, בדיבור⁴⁴, דוגמת: טמא יטמאנו (ויקרא יג מד).

44 ראב"ע פי הארוך.

שלישי (ששי)

כב ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: ופי מעיל בתוכו כפי
 כד תהרא שפה לפיו סביב לא יקרע: ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת
 כה וארגמן ותולעת שני משור: ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את הפעמנים
 כו בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך הרמנים: פעמן ורמן
 פעמן ורמן על שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את
 כז משה: ויעשו את הכתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: ואת
 כט המצנפת שש ואת פארי המגבעת שש ואת מכנסי תבד שש משור: ואת
 האבנט שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה

כב. ועבד. ית מעיל
 איפודא עובד מחי, גמיר
 תכלא: כג. ופומיה
 דמעילא כפיל לגויה כפום
 שרן, תורא מקף לפומיה,
 סחור סחור לא [י"ג דלא]
 יתבוע: כד. ועבדו על
 שפולי מעילא, רמוני,
 תכלא וארגנא וצבע
 זהורי, שזיר: כה. ועבדו
 זגין [ג"י זגין] דדהב דכי,
 ויהבו ית זגיא [ג"י זגיא]
 בגו רמוניא, על שפולי
 מעילא סחור סחור, בגו

רמוניא: כו. זגא [ג"י זגא] ורמוניא, על שפולי מעילא סחור סחור, לשמשא, קמא דפקיד יי ית
 משה. כז. ועבדו, ית פתונין דבוץא עובד מחי, לאהרן ולבניהי: כח. וית מצנפתא דבוץא, וית שבת קובץא דבוץא, וית
 מכנסי בוץא דבוץ שזיר: כט. וית המנא דבוץ שזיר, ומכלא וארגנא, וצבע זהורי עובד צזיר [ג"י צזיר], קמא דפקיד יי

רס"ג (כד) ויעשו, ותלו.

(כה) בתוך הרימונים, ביני הרימונים.

וכן עם כל מין ומין שכל המינים חוטן כפול ששה, והזהב רש"י
 חוט שביעי עם כל אחד ואחד.
 (כח) ואת פארי המגבעת, תפארת המגבעות, המגבעות
 המפוארות.

רשב"ם לט (כט) ואת האבנט שש משור, בדבר הזה נחלקו רבותינו
 אם מדבר באבנט של הדיוט או בכהן גדול לבדו.
 1 יומא ו א, ראה רשב"ם לעיל כט ט.

(כב) ומלת כליל תכלת, כולו תכלת, והוא סמוך²⁰.
 (כח) ואת המצנפת שש, שהוא לאהרן. ואת פארי המגבעות,
 לבניו, כי אין דרך המצנפת כמו המגבעות²¹.
 20 "כליל" פירושו כל. בא בנסמן, לכן הכ"ף בשוא. כליל תקטר (ויקרא ו טו) הכ"ף
 בקמץ כנפדר. 21 ראה לעיל כח לו.

מהר"ם (כח) ואת פארי המגבעות, פארי ב', ואידך פארי פשתים יהיו
 על ראשם (יחזקאל מד יח), כדאיתא בתלמוד שלנו⁶ מניין
 שהכתונת היה של פשתן, ת"ל בד', (כבד יהיה), איזה דבר
 שגדל מן הקרקע בד בבד הוא אומר שזה פשתן, שהרבה
 6 יומא עא ב. 7 בפסוק שלפנינו: ואת מכנסי תבד. 8 כלאים פ"ט ה"א.

גבעולין יוצאין מקנה אחד, אבל הירושלמי⁸ יליף לה גזירה מהר"ם
 שזה כתיב הכא פארי מגבעות וכתיב התם פארי פשתים, מה
 להלן פשתים אף כאן פשתים. ללמדך שהכתונת היה של
 פשתן.

רמב"ן (כד-כה) וטעם ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן,
 שעשו הרמונים לתת אותם על שולי המעיל סביב¹³, ועשו
 פעמוני זהב טהור, וישימו הפעמונים בתוך הרמונים קודם
 שיתנו אותם במעיל, והנה הפעמונים בתוך הרמונים בתלוש
 וישימו הרמונים על שולי המעיל סביב והפעמונים בתוכם,
 ולכך כפל הכתוב "בתוך הרמונים" פעמיים, כי היו בתוכם
 מתחילה ובשעה שתלו אותם על שולי המעיל סביב, וגם זו
 ראייה למה שפירשנו בסדר ואתה תצוה¹⁴.
 (כז-כח) ויעשו את הכתנת שש מעשה אורג לאהרן ולבניו,
 נראה מכאן שהיו הכתנת שוות כאב ובבנים¹⁵ אע"פ שאמר
 באהרן ושבת הכתונת שש (לעיל כח לט), ובבניו אמר
 סתם כתונת (שם מ), כי הכוונה תעשה כתונת כמו הנזכרת,

וכן כתוב חושן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט רמב"ן
 ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי (שם ד), כי
 לאהרן ולבניו יחזרו אל כתונת תשבץ מצנפת ואבנט כי הם
 שוים בכלם, וכן מה שאמר כאן ואת המצנפת שש ואת
 פארי המגבעות, כלל אהרן ובניו, כי המצנפת והמגבעות אחד
 הם במעשה אלא שאהרן יצנף אותה¹⁶ ובניו יחבשו¹⁷ בהן
 ראשם כאשר פירשתי¹⁸. ולשון פארי המגבעות, שהיו עלולות
 על הראש כפארים מלשון הפארים והצערות (ישעיה ג כ),
 פארי פשתים יהיו על ראשם (יחזקאל מד יח).

13 ולא כנראה ממשמעות לשון הכתוב שעשו את הרמונים על שולי
 המעיל. 14 לעיל כח לא, שהפעמונים היו בתוך הרמונים ממש (ולא כרש"י
 שכתב שהפעמונים היו בשורה עם הרמונים ולא בתוכם). הראיה היא ממה שכפל
 הכתוב "בתוך הרמונים" פעמיים, כי היו הפעמונים בתוכם מתחילה וגם כאשר
 תלו אותם על שולי המעיל. שאם כרש"י קשה, למה הוצרך לכתוב הפעם השניה

ועל שולי המעיל סביב בתוך הרמונים, שמשמע גם כן כאשר היו על שולי
 המעיל היו בתוך הרמונים ממש (ועיין באור החיים). 15 ר"ל משובצות גם
 כהדיוט. 16 צונף בה את ראשו מגלגל ומחזיר מגלגל ומחזיר סביב ראשו כפל על
 כפל. 17 חובשים הראש כמו שחושש בראשו וחובשו לחזוק. 18 לעיל
 כח לא.

ל אֶת-מִשְׁחָה:

וַיַּעֲשׂוּ אֶת-צִיץ נֹר־הַקֶּדֶשׁ וְהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ

ית משה: ל. ועבדו, ית ציצא קלילא דקודשא דדקב דכי, וכתבו עלוהי קרב מפרש, קדש ליי: לא. ויהבו עלוהי חוטא דתכילתא, למתן על מצנפתא מלעילא, קמא דפקיד יי ית משה: לב. ושלילמת, כל עבדות משקנא משפן זמנא, ועבדו בני ישראל, ככל, דפקיד יי, ית משה בן עבדו: לג. ואיתיאו ית משקנא לנת משה, ית משקנא ונת כל מנוהי, פורפוהי דפוהי,

לֹא עָלְיוּ מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֶדֶשׁ לַיהוָה: וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּלַלְת לְתַת עַל-
לֵב הַמְצַנֶּפֶת מִלְמַעְלָה. כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְתָכַל כָּל-

עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
בְּן עֲשׂוֹ:

רביעי לג ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל פליו קרסיו קרשיו

ס

דפקיד יי, ית משה בן עבדו: לג. ואיתיאו ית משקנא לנת משה, ית משקנא ונת כל מנוהי, פורפוהי דפוהי,

רס"ג (לא) מלמעלה, על המצח.

(לב) משכן, המשכן. ויעשו בני ישראל, וכאשר עשו בני ישראל.

(לג) ויביאו, הביאו.

רשב"ם (לב) ותכל, כמו ותרב משאת בנימין (בראשית מג לד).

רמב"ן בארבע מינין הללו כמו שנאמר במסך ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם (שם כו לו). והאבנט הזה הוא גם באהרן ובניו כדעת האומר¹⁹ אבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט, ועל דעת האומר לא זהו אבנטו של כהן הדיוט, פירש בשל אהרן שהוא מעשה רוקם²⁰, ולא הוצרך להזכיר של בניו שהוא שש כמו שאמר ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם (לעיל כח מ), וכולן שש ככתנת²¹.

(לג) ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו, שיעור

19 יומא יב א, אבנטו של כהן גדול של כל ימות השנה היה של כלאים. זהו אבנטו של כהן הדיוט, שאין חילוק באבנטיהם. 20 רוקם בארבעה מינים, תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור, ולפי שתכלת היא צמרא ושש הוא פשתן, נמצא שאבנטו של כהן גדול היה של כלאים, מה שאין כן באבנט של בניו שהיה לפי דעת האומר הזה של שש, לא הוצרך להזכיר וכי. 21 שכתוב בה בפירוש שהיא משש (כח לט) ושכבת הכתנת שש.

חזקוני (כח) פארי המגבעות, פירש רב האי גאון ז"ל כמין כפתור הוא בראש המצנפת¹⁵.

(לב) ותכל כל עבודת, פירשו רבותינו¹⁶: בעשרים וחמשה בכסלו כלתה, וכן יסוד הפייט בקרובץ של פורים¹⁷.

15 ראה תורה שלמה יח. 16 פסיקתא רבתי פ"ו. 17 בפיוט המתחיל אמל ורבך, מתאר איך כאשר המן הפיל פור על היהודים היו הם מליצים בעד ישראל. כאשר בא לכסלו הזכר לישראל זכות: "יסוד היכל קדש" וכי, וכנראה שרבינו פירשו על כלות העבודה של המשכן שהוא "יסוד היכל הקדש".

ספורנו (לב) ותכל... ויעשו בני ישראל, הפעולה כולה על שלימותה נעשתה על ידי כל ישראל, כי קצתם התנדבו ממון וקצתם עשו המלאכה בנודת לבם לעשות רצון קונם. כן עשו. לא פחות ולא יתר.

(לג) ויביאו את המשכן, את היריעות מעשה חושב. את האהל, יריעות עזים. ואת כל כליו, של משכן, כי הקרסים והקרשים והבריחים והעמודים והאדנים כלי המשכן היו.

(לא) לתת על המצנפת מלמעלה, [ועל ידי הפתילים היה רש"י מושיבו¹⁴ על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי¹⁵ בשחיטת קדשים שנינו¹⁶: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נתון על המצח, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו: על המצנפת מלמעלה, ועוד הקשיתי בה: כאן הוא אומר: ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר: ושמת אותו על פתיל תכלת (לעיל כח לו). ואומר אני: פתיל תכלת זה, חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן, ובמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחד ממעל ואחד מתחת לצד מצחו, וכן באמצעו, שכך הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר: על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, [וקושר ראשיהם השנים כלן יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת¹⁷]. ואל תתמה שלא נאמר "פתילי תכלת" הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד: וירכסו את החשן וגו' בפתיל תכלת (לעיל כח כח), ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו שתי טבעות החשן, ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ארבעה חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר.

(לב) ויעשו בני ישראל את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'.

(לג) ויביאו את המשכן וגו', שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין

14 את הציץ. [15] ב"ד"ר ליתא. 16 זבחים יט א-ב. [17] ב"ד"ר ליתא.

(לב) ותכל, כמשקל ותרב משאת בנימין (ברא' מג לד)²². רב"ע הארוך 22 מן כלה, רבה בצורה הקצרה בגלל וי' ההיפוך.

(ל) ויכתבו עליו, כמו ויפתחו¹⁶. רב"ע הקצר (לב) ותכל, כמו ותתע (בראשית כא יד), מהבנין הקל¹⁷.

16 ויכתבו כאן כמובן ויפתחו, כמו שמשיך הכתוב: פתוחי חותם. כמצוה כתוב: ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה' (לעיל כח לו). 17 ותכל היא מן כלה, כמו ותתע מן תעה. שניהם מגורת נלי"ה בצורתם המקוצרת בגלל וי"ו ההיפוך כבנין קל.

עבודה הלכות כלי המקדש והעובדים בו פ"ח רדב"ח

שנייה נסחארת
ה"פ. ואינו דומה כ"פ
כפמי' וכו' וכו' וכו'
[וכתוב מ' ג' וכו']
יובל מתישבת כדברי רבנו
(מ"ל) וכו' ה"פ. וכו'.
בשר' דפוס' וכו' וכו'.

מקורות וציורים

רדב"ח, ומ"פ ב"ר ב"ר
כל זה נחשב כמ"פ גמ'
[מ"ל: וכו' וכו']
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ה"פ. וכו' וכו' וכו'
כ"פ ע"פ מ"ל וכו' וכו'
רש"י בגד' כהונה בגדי
מ"ל וכו' וכו' וכו'
ש"ס וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ה"פ. וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ה"פ. וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

הגרי"ח

ה"פ. וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

רעיק"ח

ה"פ. וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ומ"פ וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ומ"פ וכו' וכו' וכו'
בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

בגדי כהונה פ"ח וכו'
ד"ל וכו' וכו' וכו'
מ"ל וכו' וכו' וכו'
וכתוב מ' ג' וכו' וכו'
(מ"ל) וכו' וכו' וכו'.

ומקומות מתמיד. זהו דעת הרמב"ם ז"ל⁶ במצוה זו שהטבת הנרות היא הדלקתן כמו שפירשנו, אבל דעת מפרשים אחרים⁷ שההטבה היא הדישון והקינוח ותיקון הפתילות וזו היא מצוה בפני עצמה, וכן נראה בפרק התכלת במסכת מנחות⁸. ונהגת בזמן הבית בכהנים. וכהן העובר עליה ולא ערך הנרות כמצוה בטל עשה.

(מצות לבישת בגדי הכהנים)

צט. ב. שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לגדולה וכבוד ואז יעברו במקדש, שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן... ולבניו (שמות כח ד).

משרשי המצוה היסוד הקבוע לנו¹ כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחרי מחשבותיו וכוונותיו, והשליח המכפר צריך להתפייס כל מחשבתו וכוונתו אל העבודה, על כן ראוי ללבוש בגדים מיוחדים אליה כשיסתכל בכל מקום שבגופו מיד יהיה נזכר ומתעורר בלבו לפני מי הוא עובד, וזה כעין תפילין שנצטוו הכל להניח בקצת הגוף שיהיה לזכרון מחשבת הכשר. ואף על פי שגם הכהן היה מניח תפילין², לגדול עניינו היה צריך גם זה. ומן הטעם הזה נאמר שנתחייבו להיות אורך הכתנת על כל גופו עד למעלה מן העקב מעט, ואורך בית יד שלה עד פס יד³, והמצנפת ארכה י"ו אמה⁴ ומקיפה בראשו כדי שיראה אותה בכל עת שישא עיניו, והאבנט שחוגר במתניו ארכו ל"ב אמה⁵ ומקיפו ומחזירו על גופו כרך על כרך ונמצא שמרגיש בו בכל עת בזרועותיו, שמתוך גבהו ברוב ההקפין הזרועות נוגעות בו על כל פנים. וכל זה ראייה למה שאמרתי למורה על האמת, מלבד שיש בענין כבוד לבית ולעבודה בהיות העובד מלוכב בלבוש מיוחד לעבודה. וכבר כתבנו⁶ כי בהגדלת הבית ובמוראו יתרככו שם לכות החוטאים וישבו אל ה'.

דיני המצוה⁷ כגון ביאור המלבושים שהן שלשת מינין, בגדי כהן הדיוט מין אחד, ובגדי כהן גדול שני מינין בגדי זהב ובגדי לבן, ושל כהן הדיוט הם ארבעה כלים ושמן כן: כתונת ומכנסים ומגבעת ואבנט. הכתונת היא כעין חלוק רחב של ישמעאלים, והמכנסים צורתן ידועה בכל מקום והיו שלהם גדולים ממתנים ועד יריכים, כלומר עד היריכים שהוא הנקרא גניו⁸. אמנם המגבעת הוא כלי שמניחין על הראש עשוי ככובע. האבנט הוא כמין אזור שחוגרין בו אלא שהם היו מקיפין בו הרבה הקפין מה שאין אנו עושין כן באזור. וארבעת כלים אלה של פשתן היו לבנים וחוטן כפול ששה, והאבנט לברו רקום בצמר, ובאלו היה עובד לעולם כהן הדיוט, ומותר ללוכשן ביום בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, דמותר ליהנות בהן, (חוקן מן האבנט לפי שהוא שעטנז) ולפיכך אסור שלא בשעת עבודה. ושל כהן גדול הם שמונה ושמן כן: כתונת ומכנסים ואבנט כשם השלשה של כהן הדיוט, ומצנפת לכהן גדול במקום מגבעת של כהן הדיוט, שזה וזה

על הראש נתון אלא שהמצנפת הוא עשוי כמו בגד ארוך שצונפין בו הנשים ראשן, וכהן גדול צונף בה, והמגבעת עשוי כמין כובע, הרי ארבעה של כהן גדול שהיו ארבעתן של פשתן לברו לבנים וחוטן כפול ששה, ומעשה רוקם היו עשוין אבל לא היה דומה רקימתן לרקימת האבנט של כהן הדיוט⁹. ועוד היו לו ארבעה אחרים של זהב ושמן חושן אפוד מעיל ציץ. ובכל השמונה היה עובד עבודת חוץ, אבל בפנים שהוא לפנים מן הפרוכת לא היה עובד לעולם כי אם בבגדי הבד. ואחר שעבר בהן ביום הכיפורים אחד אינו חוזר ועובד בהן לעולם, שנאמר והניחם שם (ויקרא טז כג). וכל זמן שיעבוד הכהן בין הדיוט בין גדול בפחות מבגדיו המיוחדין לעבודה ההיא או ביותר מהן עבודתו פסולה, וגם יתחייב מיתה בידי שמים, כמו שלמדו הדבר רבותינו ז"ל¹⁰ מוחגרת אותם אבנט... והיתה להם כהונה (שמות כט ט), בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ויחשבו כזר העובד שהוא במיתה. ויתר פרטיה מבוארים בפרק שני מזבחים ובמקומות מכיפורים וסוכה. ונהגת מצוה זו בזמן הבית בזכרי כהונה. ועובר עליה ועבר מחוסר בגדים או יותר חייב מיתה בידי שמים כמו שכתבנו.

(מצות אכילת בשר חטאת ואשם)

ק. ג. שנצטוו הכהנים לאכול בשר קצת מן הקרבנות כגון החטאת והאשם, שנאמר עליהם ואכלו אותם אשר כופר בהם (שמות כט לג), ואמרו ז"ל¹ כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ועניין מעשה החטאת והאשם איך היו עושין אותו ומקום וזמן אכילתן בסדר שלו נכתבנו בעזרת השם². וכלל הדבר שכל בשר קרבן החטאת והאשם היה נאכל לזכרי כהונה בעזרה חוץ מן האימורין שבהן, ואין לבעלים בהן כלום, ושם³ יתפרש גם כן מה הן האימורין. ובכלל מצות עשה זה גם כן שיאכלו חלקם המגיע אליהם מכלל הקרבנות שנקראין קדשים קלים⁴, וכן אכילת התרומה בכלל המצוה. ואולם אין אכילת קדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם, שבאכילת חטאת ואשם תשלם כפרת המתכפר, כמו שאמרו ז"ל⁵ כהנים אוכלין ובעלים מתכפרין, ואכילת קדשים קלים ותרומה לא יוסיף ולא יגרע במצות המקריב והנותן.

משרשי המצוה היסוד הקבוע אצלנו⁶ כי כל פעולות הקרבנות להכשיר מחשבותינו וכוונותינו לטוב, להשפיל הנפש המתאוה אשר בנו, ולהגדיל ולחזק נפש השכל אל המצוות, ועל כן נצטוינו להתנהג בכל ענייני הבית והקרבנות דרך מעלה וגדולה וכבוד למען תנוח בלבבנו יראה ועונה ושפלות הרוח בהיותינו שם, גם בזכרנו אותו ממקומינו. ובאמת כי מן הנהגת הכבוד אל הקרבן שהכפרה תלויה בו להיותו נאכל אל המשרתים בעצמם ולא שיתנוהו לעבדיהם ולכלבם או ימכרוהו לכל

פ"ח. 8 ארכובה, ראה רמב"ם שם ה"ח. 9 [לפניו ברמב"ם (שם ה"ב): והוא (דומה) במעשיו לאבנט כהן הדיוט, אך במגדל עזר וקריית ספר הגיוסא ברמב"ם כמו שנראה מדברי החינוך כאן: "ואינו דומה", והכוונה שבאבנט כהן גדול צריך שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות, ואילו בשל כהן הדיוט אין צורך בכך. ע"י משנה למלך שם]. 10 זבחים ז' ב.

ק. 1 פסחים נט ב. 2 להלן מצוות קלה וקלו. 3 מצוה קלה. 4 השוה רמב"ם ספר המצוות מ"ע פט. 5 פסחים נט ב. 6 [לעיל מצוה כן].

5 ה'ל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ב. 6 [רש"י שמות ל ז וסנהדרין פג א ד"ה לא, וזבחים ק"ב ב ד"ה המטיב, ומנחות פ"ב ב ד"ה כיצד, וכן כתב הכסף משנה ה'ל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ב ברעת הראב"ד שם, וכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"א ס"י שט]. 7 נ א, ע"י שו"ת הרשב"א הנ"ל שהביא ראייה זו.

צט. 1 [לעיל מצוה כן]. 2 זבחים י"ט א. 3 רמב"ם ה'ל' כלי המקדש פ"ח ה"ח. 4 רמב"ם שם ה"ח. 5 רמב"ם שם. 6 לעיל מצוה צח. 7 רוב דבריו בקטע זה מיוסדים על דברי הרמב"ם בה'ל' כלי המקדש

ועשה להם מכנסי בד לכפות בשר ערוה
ממתנים ועד ירכים יהיו (כח מב).

ולא אמר מכנסי שש, על כי ענין גילוי עריות
אינם מהשש דברים שכתבנו שאמר שלמה
(משלי ו טז) שש הנה שנא ה'. וקראו בד לרמוז
לאדם שעל בחינת ענין המכנסים לא ישים אל
לבו בחינת חיבור רק כאילו בד שהוא יחידי,
כמה דאת אמר (ירמיה נ לו) חרב על הברדים,
שפירשו ז"ל באומרו (ברכות סג ב) יחידים. כן
אומרו בד רמז יעלה על רוחו כי בד ויחיד הוא
בלי חיבור כי אם בעת מצותו. ובכלל הדבר
במה שמכפר על גלוי עריות, רמז כל יתייחד
עם הערוה כי אם יהיה יחיד.

עוד רמז כי לא בלבד יכסה אדם מעצמו
בשר ערוה כי אם ממתנים ועד ירכים. והוא
מאמרם ז"ל (שבת קיח ב) ברבינו הקדוש שלא
נגע מעולם מאבנטו ולמטה שהוא ממתנים ועד
ירכים. וכן אמרו במדרש (ירושלמי מגילה א
יא) כי כשנמול אנטונינוס אמר לרבי שיסתכל
במילתו אם נמול כראוי ואמר לו בדידי לא
אסתכלית בדיך אסתכל. ושיעור הרמז כדי
לכסות מהרהור בשר ערוה צריך שממתנים ועד
ירכים יהיה הזהירות.

מות עו א) כי במצח כל איש מפותח בו כל
מעשהו אם טוב ואם רע. ובוה יאמר עשה
מעשים באופן שכל שיפותח במצחך יהיו דברים
המורים חותם עבדות לה' שיהיה הכל קדש
ולא יהיו בו מפותח דברי עונות, וזהו פתוחי
חותם של קדש לה'. ואז על ידי היות כל
אשר במצחך פתוחים של כשרון מורים היותך
עבד חתום קדש לה', אז תבטח כי כשתשים
מצחך לעומת רשע ורע ודאי שיהיה לשם שמים
משולל פניה בלתי טובה.

(לז) וזהו ופתחת כו' ושמת אותו על פתיל
תכלת, כי כשתפתח אותו פתוחי חותם כו' אז
ודאי שושמת אותו לעומת זולתך יהיה על
פתיל תכלת הוא חיבור לכסא הכבוד שנמשל
לתכלת, כמאמר רבותינו ז"ל (מנחות מג ב)
תכלת דומה לים ים לרקיע רקיע לכסא הכבוד.
ומה שתשים מצחך לא על שפלים לשפלותם
כי אם על רמים. וזהו והיה על המצנפת שהוא
על רם בעל גסות הרוח נמשל למצנפת, כי על
כן המצנפת שהוא גבוה מכפר על גסות הרוח
(ערכין טז א) להביאו למוטב ולא כמסתר פנים
ממנו, כי אם שים מצחך לעומת מצחו ולא
תירא כי ה' עמך. וזהו אל מול פני המצנפת
יהיה.

ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת שש
ואבנט מעשה מעשה רקם (כח לט).

הנה הכתנת מכפרת על שפיכות דמים
והמצנפת על גסות הרוח והאבנט על הרהור
הלב (ערכין טז א). והנה שלשתן בכלל שש
הנה שנא ה' שאמר שלמה (משלי ו טז-יט).
גסות הרוח באומרו (שם שם יז) עינים רמות,
שפיכות דמים באומרו (שם) וידים שופכות
דם נקי, והרהור הלב באומרו (שם שם יח)
לב חורש מחשבות און. על כן יאמר ושבצת
הכתנת שש. וגם על המצנפת אמר שש, שכלם
בכלל שש הנה שאמר שלמה ברוח קדשו.
ובלב הוסיף ואמר תעשה מעשה רוקם, שהוא
שתעשה בתחלת המחשבה שהלב מצייר ורוקם
שיהרהר בדבר שציור המחשבה עושה מעשה
שהיא מחשבה טובה שהקב"ה מצרפה למעשה,
מה שאין כן מחשבה רעה. וזהו תעשה אבנט
שהוא המתייחס אל הלב שיהיה מעשה מה
שהוא מצייר ורוקם ולא מה שאינו חשוב מעשה.

פרשת כי תשא

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם
ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא
יהיה בהם נגף בפקד אתם (ל יב).

לבא אל ביאור הכתובים נשים לב אל אומרו
לפקודיהם, כי היא מלה מיותרת ומשוללת
הבנה. ועל פי דרכנו נשית לב אל אומרו כי
תשא ולא אמר שא את ראש, כי צווי היה
מאתו יתברך כמאמר רש"י ז"ל, כי מרוב חיבתו
יתברך כשחטאו בעגל מנאן לידע הנותרים. וגם
אומרו בפקד אותם זה פעמים.

אך אמנה לבא אל הענין, בשום לב על מה
זה נתחייבו ישראל שבאותו הדור איש כופר
נפשו לה'. כי הלא אשר חטאו בעדים והתראה
המיתו בחרב בני לוי, ואשר לא בהתראה נגפם

שחשדוהו באשת איש וכו', עי' שם. לךך נאמר בצ"ע: "ושמת אתו על פתיל תכלת ויהי על המצנפת".

ובזה מי'שב גם כן מה שפרש רש"י, שצריכין אנו לקיים שלשה מקראות: פתיל על הצ"ע, וצ"ע על הפתיל, ופתיל על המצנפת. כי נובל לפרש: לשון 'על' אינו מורה על מקום הנחתו, כי אם הוא לשון הוספה, לומר: שכל אחד מוסיף על חברו, בהיות שפונה אחת לשלשמן. ולפי זה, יש 'על' שמורה על מקום הנחתו, ויש 'על' המורה על הוספתו. והמעין יבחר איזה מהם מורה על ההנחה, כפי משמעות הפסוקים.

(ט) **ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט וגומר.** רבותינו ו"ל אמרו (ערכו טו, ב), שהכתנת בא לכפר על שפיכות דמים. ומה ענין זה לזה? ואם בעבור שהשבטים אחי יוסף טבלו כתנת יוסף בדם, מכל מקום כל שפיכות דמים הנעשה בכל דור ודור מה ענינו אל הכתנת? כי בלי ספק, שפפרה זו היא בכל דור ודור, ולא על שפיכות דמים של השבטים לבד. ובעל ה"עקדה" נדחק מאד בדבר זה, בפאר תראה בספרו. גם שם לא היה שפיכות דמים כלל, כי מה שטבלו הכתנת בדם - אין זה שפיכות דמים; אך בדרך רחוקה יש צד שפיכות דמים, כי מכרוהו לעבד, ואמרו רבותינו ו"ל (נ"ג ט, ב): שבי - בלהו איתנהו בה. ואולם מצאתי ישוב לזה ממה שכתב רבנו בחיי פרשת וישב (ט, ג), וזה לשונו: על הכתנת נתגלגלו הדברים בשעבוד גופותם במצרים, וכן לאחר זמן היו עשרה הרוגי מלכות, כי כן הגוף כתנת הנפש. עד כאן לשונו. הנך רואה דעת הרב, שהגוף הוא כתנת של הנפש ומלבושה, ואם כן יש דמיון ויחס לכתנת זה עם גוף הנרצח.

והיה פלו שש, דהינו פשמן, כי קי' היה ראש לכל הרוצחים, ונתגלגל הדבר על ידי שהקריב זרע פשמן (סנחמא בראשית ט), ולא נתקבל קרבנו, ונתקבל קרבן אחיו הקל, על כן נתקנא בו והרגו. ועל כן היו שש ערי מקלט (נמדנר לה, ג), כי שש נופל על לשון ששה.

ומצנפת שש הוא מכפר על גסות הרוח (ערכו טו, ב), לפי שהמצנפת היה כמו עטרה, המורה על השררה, כמו שנאמר (יחזקאל כה, ב): "הסיר המצנפת והרים העטרה", וכתוב (ישעיה סג, ג): "וצניף מלוחה בכף אלהיה". והיה עשוי משש, כי השש ראוי למי שעולה לגדלה, כמו שנאמר ביוסף (בראשית מה, מנ): "וילבש אתו בגדי שש".

והאבנט מכפר על הרהור הלב (ערכו טו, ב), לפיכך היה האבנט ל"ב אמה ארכו (ירושלמי יומא ג, ג). והרהור עברה קשה מן העברה (יומא כט, ב). לפי שהמעשה עצמו, אחר אשר כבר עשהו - ישבע מעמל נפשו, ונפשו קצה בו; אבל הרהור - דבק בו לעולם, בפאר ידבק האזור אל מתני איש' (ירמיה יג, ב). על כן בא לכפרה האבנט, שהיה דבק בו כחגור.

וכיון שלדעת הרמב"ם עיקר טעם ה-
היתר דכלאים הוא רק מחמת מצות עשה
דעבודת הכהונה, לכן, לא היו כלאים
אלא בבגד זה שכל ענינו הוא הכון
לקראת אלקי ישראל, הכנה לעבודה.²⁴
ג. וצ"ע בפנימיות הענינים, ט"ס מאי
טעמא אמרה תורה שעבודת הכהונה
נעשית דוקא ע"י לבישת בגד שיש בו
כלאים?

וכפרט שעצם ענין הכהונה תלוי ב-
בגדי כהונה, כמו שאמרנו: בזמן שבג-
דיהם עליהם כהונתם עליהם, ונמצא,
שענין הכהונה נופל על ידי לבישת בגד
שיש בו כלאים.²⁵

ועפ"י י"ל שגם לדעת הרמב"ם אין ה-
כלאים בבגדי כהונה רק ענין של היתר,
אלא יש בוה תוכן מיוחד, דענין ועבודת
הכהונה מחייב שיהי' בו בגד של כלאים.
אלא שלדעת הרמב"ם תוכן זה שייך (א)
אך בשעת העבודה, (ב) ורק באבנט.

ד. ויובן זה ע"פ המבואר בבחי"ב ב-
גרת אותם אבנט (פרשתנו כ"ט ט) בימים שבגדיהם
עליהם כהונתם עליהם כ"י" (ובפרשי' סנהדרין סם
ותורת אותם אבנט ג'י, והיתה להם כהונה משמע
שע"י הבגדים היא כהונה), ועד"ו ברמב"ם שם
ה"ד, ותורת אותם אבנט והיתה להם כהונה בזמן
כהו" - ותשריט (אמצע הכתוב), ותבשת להם מ"ג
בנותי - כי זהו תוכן ענין האבנט, גמר לבישת ה-
בגדים והכנה לעבודה, ולכן הוא היעיק כ"י.
33) להעיר מותם' (סד"י סלית חולין ק', ב),
דחטעם שאשתי כלאים בבגדי כהונה רק בשעת
עבודה הוא לפי שבבגדי כהונה, עיקר לבישתו
לאורך עבודה.²⁶

34) סנהדרין ורמב"ם שם.
35) להעיר ממש בגלילי' השי' (להרי' ענג'ל)
לשבת (בא, ב), שהוצרך בנס חנוכה (אף זוטמא
דחיי' בצבור) הוא לפי שאו היתה חנוכת הבית,
והיתר והחתמת הענין צ"ל בטוהיה לגמרי ע"ש.
36) קדושים י"ט, י"ז.

אלא שנדחה (והותר) במקום מצות עשה,
מסתבר למעט הדיחוי וההיתר דאיסור
כלאים ככל האפשר, ולכן ס"ל לה-
רמב"ם שגבי חשו ואפוד אין צריכים
להתיר האיסור כי, ה"י קשים ואינם כל-
אים, ורק באבנט יש דין כלאים שהותרו
בשעת עבודה.

ב. ע"פ הנ"ל בדעת הרמב"ם, אולי
יש לבאר טעם ע"י הנגלה שרק האבנט
יש בו דין כלאים ולא אף אחד משאר
בגדי כהונה (ולדעת הרמב"ם גם בבגדי
כה"ג כן הוא) - דלכאורה מאי שנא בגד
זה שרק בו ציוותה תורה שיהי' עשוי
מכלאים?

י"ש לומר כזה, ע"פ מה דאיתא בגמ'-
רא"י דתורה כעת התפלה יש בה משום
מבטונו לקראת אלקי ישראל (ולכן
כתבו הראשונים, שצ"ד לאורך חלציו
כשתתפלל, וכן נפסק בטור ושולחן ע-
רוך²⁷).

ועפ"י יש לומר, שזהו גם תוכן ענין
האבנט בבגדי כהונה, דכל עיקר ענינו
הוא משום, הכון לקראת אלקי ישר-
אל. דשאר בגדי כהונה הם לבושים ו-
בגדים לכסות את האדם (כתפקידם הו-
רגיל של בגדים), אלא שנעשו באופן
מיוחד, לכתבו ולתפארת²⁸, להיותם
בגדי קודש לעבודת הכהונה ולבושים

18) שבת, ר"ע"א.
19) עמוס ד, י"ב.
20) תוס' שם, ונו"ו. והוא גם בהגמ"י לרמב"ם
ה"ל תפילה פ"ה ה"ה.
21) א"י"ח ס"א ס"ב. וכן בשו"ע אדה"י שם.
22) פרשתנו כ"ח, מ.

23) ולהעיר מהשק"ט (ראה אהו"ן דאורייתא
להרי"ו ענג'ל) כלל י"ט. בית האוצר (להג"ל) מערכת
כ"י כלל י"ד, ויש"ל, אם בגדי כהונה היו לאורך
הכותנים (שא"י נעשה כהן כלי הבגדים), או דהיי
לאורך גוף העבודה.

שהותר במקום מצות ציצית, ולכן אין
מקום להתירו אלא בשעת עבודה בלבד:
משא"כ הראב"ד ס"ל שיש חילוק
עיקרי בין כלאים בציצית וכלאים ב-
בגדי כהונה, דגבי ציצית יש לימודי-
להתיר כלאים בציצית (מסמיכות בקראי'
בשני הענינים, "לא"י תלכש שעטנו גו'
גדילים תעשה לך גו"י", משא"כ בבגדי
כהונה אין כאן לימוד מכתוב להתיר
כלאים בבגדי כהונה, אלא מפני שכן
ציוותה תורה לנשות האבנט מצמ"ו
פשתו"י, ובדרך ממילא ידעינו שאין בזה
איסור (כלאים), היינו שמלכתחילה כן
הוא אופן קיום לבישת בגדי כהונה, שיש
בהם כלאים. ולכן ס"ל שאין היתר לבי-
שת כלאים בבגדי כהונה תלוי בעשיית
העבודה, אלא שגבי בגדי כהונה מעי-
קרא לא נאמר האיסור דכלאים.²⁹

ועפ"י יש לומר, שזהו גם טעם פלוג-
תתם אם רק באבנט הי' דין כלאים או
גם בחשו ואפוד:

לדעת הראב"ד, שמעיקרא לא נאמר
דין כלאים בבגדי כהונה, מסתבר לרבות
כלאים בבגדי כהונה (שגם בחשו ואפוד
יש כלאים), להחיש דרך ציוותה תורה
מלכתחילה שכן צ"ל אופו עשיית בגדי
כהונה: משא"כ לדעת הרמב"ם, שנעצם
גם בבגדי כהונה נאמר איסור כלאים,

13) בהבא לקמן ראה (בא"י סצ"ח) שאנת ארי'
שם (ס"ל). ובכמה אחרונים.
14) יבמות ד, רע"א ואילך.
15) תנא כב י"א י"ב.
16) פקודי ל"ט, כ"ט. וראה יומא ג, א (וברשי'
ותוס' שם), ויש"ל.

17) אלא שזהו רק במקדש (כלי הראב"ד), ולא
במדינה. וראה השק"ט בשא"י שם (ט"ס ל'),
וי"ל, כי מקום של לבישת בגדי כהונה הוא רק
במקדש, משא"כ במדינה אסור ללבושם וליהנות
מהם, וממילא לא בטל שם איסור כלאים.

ויש לזהוסיף בזה ע"פ המבואר בענין ת"א אבנט" ע"ד הוסידיזט⁶⁵, שהוא כנבד המקרי דחידה, שניגנה של יחידה שבת נפש הוא - יחידה לייחוד⁶⁶, שנעשה חז עם קוב"ה יחידו של עולם, ויש לומר, שזוהו גם הטעם ש"אורכוכ" ל"ב אמה, מקיפו ומחזיקו כרך ע"ג כר"י, היינו שאינו מסתמך בהכנה דכריכת האבנט סביב כל גופו פעם אחת, אלא "מקיפו ומחזיקו כרך ע"ג כר"י כו"כ פעמים, ש- בזה מודגשת המסירה והתנינה להקב"ה בתכלית השלימות, מצד עצם הנישמה, בחי יחידה, ויש לומר, שזוהו גם הרמז בכ"ר ש"אורכו ל"ב אמה" (וי"א שכו"כו ל"ב פעמים⁶⁷) כמנין ל"ב - ב"י "מק"ו דה"ה העצמית שבנפש (בח"י היחידה) . נאחזת בלב"ב זיקא.

ולכן זיקא בבגד זה, השייך בגלוי ל היסטול דעומד לפני ה', ישנו ענין היחיד כלאים, ע"ד "עשה שלום במדומתי", כי סול שרי המלך כשעומדים לפני המלך (כ"ל⁶⁸).

וע"ז הוא במצות ציצית (כפי שה- רמב"ם מדגיש, שהותר כלאים בבגדי כהונה הוא כהיתר כלאים בציצית) - מוכן מצוה זו הוא מסירה ונתניה כללית להקב"ה, מצד עצם נפשו⁶⁹, שלכן נאמר בה (לא רק "וכרתם את כל מצות הוי"ו

65 עזרת ראש שער יחובים פי"ד.
66 ל' התמכ"ה הל' כלי המקדש פס"ח.
67 שטמק"י ערכו טו, א אות א (ע"פ מודש), וראה אנציקלופדי תלמודית ערך אבנט והער' 43.
68 המש' הערב' ח"א ע' נט.
69 וזה נופא הטעם שהאבנט הוא זיקא משל כלאים, שמורה על פשיטות הא"ס המאירה בעבודת הכהונה.
70 ראה בזה - סידור עם דאית שי הציצית ג), ג וא"ל), אמרי בינה שי הציצית פי"ד וא"ל). וראה גם לקיטת שלח מו, א"ב.

ה"ה, שאז מחמת גדל גילוי אלקותו ית שבעבודתו זו, יוכלו להתחבר שני הפי- כייס"ם⁶⁹ ונע"ז⁷⁰ במצות ציצית, שהיא מצוה כללית, שעל ידה, וזכרתם את כל מצוות ה"ה⁶⁹, לכן גם בקיום מצוה זו ישנו גילוי עצום זהו.

ז. ע"פ כהנ"ל מוכן הטעם (הפנימי) ש"ס"ל להרמב"ם שרק באבנט היו כל- אים: ענין האבנט הוא (כנ"ל סעיף ב) - נתנו לקראת אלקיך ישורא"ל⁷¹, היינו זה שהאדם מביני את עצמו לנמוך לפני התל"ת⁷². דכ"כ משאר הבגדים (שכ"כ שייך לחלק אחר דהנהגה מורה על עברו זה פרטית, השייכת לחלק מסויים של האדם משא"כ האבנט מורה על הכולו כללית לעבודה, והוא הביטול הכללי של האדם, בהכניו את עצמו לעמוד לפני המלך.

61 וע"פ מוכן בפנימיות הענינים מ"ש ברד"י (הל' כלאים כא) דכ"ה הותר בכלאים גם שלא בשעת עבודה כ"ו, זכ"ו כ"י (אפור כא) וכ"ו המקשה לא יצא . לפי של שעה שירצה ה"י ע"י בדי' והיינו שהנה"ג ה"י חסיד במצב של ביטול זה דעומד לפני המלך.
62 זהו ש"י הרמב"ם שהוא בגדר חומר (ע"י כלאים בציצית) דשומע שלא כהל' גדר כלאים, אלא שרק חומר - היינו לפי שגם גילוי זה לא מתבטל כלל גדרים של המדות (החילוק בין חסד ובורה) אלא רק שמצד עוצם הגילוי דפשיטות הואות אינם בניגוד ל"י, ואדרבה הם באופן של אחדות. היינו שאין זה חסד עצמו, אלא רק מצד פשיטות הואות המאירה בהם.
63 שלח מו, ל"ט.
64 להעיר, שבעצת שם הובא בהמשך להענין דחגורה לשם, "הכ"ו ג"ו - "ר"ב שרי גלימא כ"י אמר כנבדא קמ"ד מרי"ו.

שהותר איסור כלאים גם שלא בשעת עבודה, ואילו בני ציצית פסק דלא הו- תר אלא במקום מצוה⁶⁵, משא"כ שלא במקום מצוה לא הותר, וכמ"ס⁶⁶ דזה ש- נשים שרצו להתעטף בציצית מתעטפים בלא כרוב"ה, היינו "דוקא בציצית שאין בה כלאים" - דלכאורה מאי שנא (וכפי שהאריכו באורונוסי"ם⁶⁷) - וע"פ הנ"ל מוכן, כי רק בני בגדי כהונה אמרינו דבטל איסור כלאים גם שלא בשעת עבודה מחמת קדושת (מקום) המקדש, משא"כ בציצית שאין בטלית עצמה "ש"ס" קדושה כלל ומותר להשתמש בה דברי חול" (וגם הציצית עצמה⁶⁸ הן רק "תשמשי" מצוה . . שאין בעצמו שום קדושה רק שמתמשיך בהו לשם מצוה⁶⁹ ולכן רק בקיום המצוה בטל כח הס"ט" ואין איסור כלאים.

משא"כ שיטת הרמב"ם היא בהתאם לאופן ה"י הנ"ל בטל איסור כלאים, ש- הוא מצד עצם ערכו הכחות העליונים, והיותו כלאים בציצית ובגדי כהונה הוא מחמת גדל גילוי האלקות, פשיטות ה- עצמות, שבהם. ולכן ס"ל להרמב"ם שה- הותר בבגדי כהונה הוא רק בשעת עבודה דה"ו (ולא מצד כללות קדושת המקדש) שרק כאשר הכהנים עובדים עבודתם, שריא כביטול כעומד לפני המלך, לפני

55 דלא בשיטת ר"ת (תודיה תכלת מנחת מ סעי' וא"ל). תודיה טלית חולין ק"י, כ"ו וכו פי"ש מה"ר"י אבדו דעת הרמב"ם (הובא בב"ש הל' ציצית פ"ג ה"ח. אבל בב"ש"ם שם דוחוה. וראה גם שי"ת ות"צ אות ר"ס ז').
56 בהשגחה להל' ציצית שם ה"ט.
57 ראה בארובה שאנת ארי" ס"ל. ונוד.
58 ל' וראה שו"ע (דאד"ה) א"י"א סכ"א.
59 שאסור להשתמש בהם תשמיש של חול - ראה הנספח להערה הקודמת.
60 ל' אד"ה בשו"ע שם.

מצד "מיכאל" ג,בכ"א"ל" עננים, דכ"ו שהם הפכים, לכן, אע"פ שאפשר להיות הרבה ומיגה ביניהם, מ"מ א"א להיות (מצד עצמם) אחדות נמורה ביניהם, ש- ייעשו כמו מצוה אחת (כמו שא"א אפשר לחבר אש ומים יחד) אלא שאלו ה- אמתית ביניהם הוא רק בכחו של הקב"ה שהוא ית' שלמעלה משגורם, עושה שלום ביניהם.

ודוגמא לזה⁶⁵ - משרי המלך כשהם עומדים לפני המלך, שאז לא נרגשת מצוה אחת ומוקפם כלל, כ"א אך ורק מצוה אחת המלך, ולכן עומדים שם כ- אחדות גמולה בלי כל פירוד ביניהם. וכן בענין היתר כלאים בציצית וכ- בהמק"י, שהם בח"י גבוהה מאד, עצמותו ומזהותו ית' הפשוט בתכלית הפשיטות, שלכן "יכול להתחבר שני ההפכיים".

71 ויש לומר, שזוהו הביאור הפנימי בפלוגמת הרמב"ם והראב"ד אם כלאים בבגדי כהונה הותרו רק בשעת העבודה או אפילו שלא בשעת העבודה אם נמ- צאים במקושי.
שיטת הראב"ד היא בהתאם לביאור וא"י הנ"ל בטל איסור כלאים, מצד ער- כוב רוח הקודש ורוח הסטרא אחרא, ולפי"ז מוכן, שהותר כלאים בבגדי כהונה הוא מצד קדושת המקדש, שמצד קדושת המקדש בטל ממנו הגדר דכלאים (כ"ו) שכולל קודש וא"ז שם ענין של סט"א (ח"י) ונחשט מ"ז במי"ו.
וע"פ"י יש לתר"ץ (בפנימיות הענינים) שיטת הראב"ד, דגב"י בגדי כהונה ס"ל

53 ראה בהו חרות חיים ח"ש (ק"ל ב), וב"ש.
54 אלא שבבחי"י שם (שבאד"ה) תצא שם מפרש לפי אופן זה, כנ"ל מפרש, בבית המקדש בשעת המבדוה.